

Lodovico Guicciardini, *Beschrijving van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland*, Nederlandstalige uitgave uit 1612

P 339 – 348

Beschrijving van Saint-Omer

De stad Saint-Omer heeft de naam van een heilige man¹, geboren te Konstanz en bisschop van Terwaan. Door zijn heiligheid kon hij Adroaldus, een zeer rijk en godvrezend heer, overtuigen hem het kasteel Sithiu te schenken. Daar stichtte de heilige prelaat een klooster. Hij liet er een prachtige kerk bouwen die naar hem vernoemd werd: Saint-Omer. In deze abdij bracht hij de rest van zijn leven door. Veel deugdelijke mannen zijn toegetreden tot dit klooster, onder andere Sint-Bertinus, een landgenoot. De goede faam van deze deugdelijke mannen en van de heilige Omer trok zo veel volk naar deze plaats dat er een stad ontstond rond de abdij. De stad kreeg de naam Saint-Omer ter herinnering aan deze heilige bisschop, die stierf in 695. Drie jaar later overleed ook Sint-Bertinus. Hij stichtte de abdij die zijn naam draagt². De kerk en het klooster zijn prachtig gebouwd en krijgen zo veel renten en jaarlijks inkomen dat er maar weinig abdijen in Vlaanderen rijker of mooier zijn. De abten zijn altijd heel deugdelijke en voortreffelijke mannen geweest. De huidige abt, Gérard de Haméricourt, is een zeer geleerde en voorbeeldige prelaat.

Saint-Omer ligt aan de grens met Frankrijk aan de rivier de Aa, even ver van Aire³ als van Ardres, te weten vier mijl. De stad is zeer sterk, goed gebouwd en verfraaid met allerlei mooie huizen, waaronder de heerlijke woning van de abt. De stad is ook redelijk bewoond met volk, heeft recht van kasselrij en is omringd met een vrij uitgestrekt gebied. Toen ik dit boek schreef, was de heer van Noircarmes⁴ hier gouverneur.

Bijvoegsel

[In het jaar 1117 werd Saint-Omer bijna volledig door brand verwoest en daarna opnieuw hersteld. Op 5 september 1152 brandde ongeveer de helft van de stad af samen met de kerken Saint-Denis, Saint-Jean en Saint-Martin. De brand ontstond

¹ Audomarus.

² De Sint-Bertinusabdij.

³ Aire-sur-la-Lys.

⁴ Filips van Noircarmes.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

door verzuim van de abdij. Sommigen, onder wie Ortelius, denken dat Iccius Portus ten tijde van Caesar lag op de plek waar nu Saint-Omer is. Dit omwille van de oude naam Sithiu – alsof men 'Sinu Itii' zegt – waarmee de stad nog genoemd wordt, en omwille van de lage ligging van deze plaats. Hoge kusten omringen de stad enigszins en tonen dat de zee in andere tijden tot daar kwam.]

P 339

Bij Saint-Omer is een zeer mooi en groot meer waar veel stromende riviertjes samenkomen. Het water stroomt dan verder naar de Aa of Ha. In dit meer vloten en zweven her en der stukjes land zoals eilandjes en beemden vol gras en boompjes. Als je een koord vastmaakt aan een van deze boompjes, kan je zo'n eilandje of stukje land trekken naar waar je wil. Ze zijn groot genoeg dat er een grote kudde koeien en schapen op kan grazen, het is echt waar en zeer wonderbaar. Onder deze zwevende eilandjes zoeken talloze vissen in de zomer en in de winter beschutting tegen de grote kou en hitte. Aan dit meer staan veel huizen, en onder andere een grote en zeer mooie abdij van de cisterciënzerorde, genoemd Clairmarais, waarvan men zegt dat ze gesticht is door Bernardus van Clervaux zelf.

Steden in de omgeving

Béthune ligt ongeveer vijf mijl van Aire en 2,5 van Lillers. Het is een mooie en sterke stad waar veel zeer goede en beroemde kaas wordt gemaakt en uitgevoerd naar andere, omliggende landen. De heerschappij van het gebied van Béthune en ook van Dendermonde is vroeger toegekomen aan Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen, als bruidsschat en erfgoed van zijn huisvrouw Mathilde⁵, dochter van Daniël, heer van deze stad.

Aire ligt aan de Leie die door de stad stroomt, en op ongeveer twee mijl van Terwaan. De stad is goed en sterk met een zeer oud kasteel en degelijk bebouwd met mooie huizen. In deze stad is de heer van Moerbeke momenteel gouverneur in naam van de koning.

Ongeveer zes mijl van Atrecht ligt Bapaume, een kleine maar sterke stad. Bapaume is moeilijk te belegeren aangezien er geen stromend water is in een omtrek van

⁵ Mathilde van Béthune en Dendermonde.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

ongeveer drie mijl. Het stadje heeft ook een zeer sterk kasteel en een groot omliggend gebied. Over deze sterke stad is de heer van Steenbeke de gouverneur.

Renty is niet meer dan een kasteel met een mooi dorp, gelegen aan een rivier op vijf mijl van Montreuil en vijf van Hesdinfert. Dit is een zeer sterke plaats. Toen de koning van Frankrijk het kwam veroveren in 1554, kostte dat hem grote moeite. De keizer kwam de stad bevrijden, en heeft een dappere veldslag gevoerd. De Fransen waren in het voordeel, maar waren zeer slecht gelegerd. Het ontbrak hen aan noodzakelijke dingen⁶, de plaats was te sterk, en ze vreesden de macht van de keizer. Toen de Fransen vernamen dat het Franse leger een nederlaag had geleden in Toscane, vertrokken ze zonder verder iets te ondernemen. Renty is een markgraafschap dat toebehoort aan heer Willem van Croÿ, de broer van de hertog van Aarschot, een zeer moedige prins en ridder van het Gulden Vlies. Deze heeft hem zeer ridderlijk en dapper gesteund tegen de Fransen in de veldslag van Grevelingen⁷. De heer van Gistel is gouverneur van deze versterking in naam van de koning van Spanje.

Bijvoegsel

[Na zijn dood is het gouverneurschap door huwelijk overgedragen aan Emanuel van Lalaing, bannerheer van Montigny, heer van Chièvres, van Condé en ridder van het Gulden Vlies.]

Om over nieuw Hesdinfert te schrijven, door de hertog van Savoie zo genoemd, moeten wij eerst wat zeggen over oud Hesdin. De nieuwe stad is ontstaan uit de ondergang van de oude stad. Oud Hesdin was gelegen aan de rivier de Canche, vier mijl van Saint-Pol. Het was een fraaie stad met een sterk kasteel en een groot bijhorend gebied en een heerlijkheid, dorpen, bossen en gronden. Dit was ooit de woonplaats van de landsheren van Vlaanderen en Artois. Maar aangezien de versterkingen en ommuring van de stad niet sterk genoeg waren, werd de stad steeds geplunderd door wie in de veldslag de overhand had. Het kasteel werd dan wel sterk geacht, maar toch kon het de stormen van de geschiedenis niet weerstaan. Zo werd de stad in deze laatste oorlogen dikwijls ingenomen en opnieuw verloren. De meest recente keer was in 1553 toen de hertog van Savoie, opperste veldheer over de krijgstroepen van de keizer, de stad overmeesterde en innam. De Fransen leden grote schade en lieten dappere heren achter op het slagveld, zoals hertog Horace van

⁶ Munitie.

⁷ Gravelines.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Farnese, de schoonzoon van koning Hendrik⁸ van Frankrijk. Toen de keizer de stad had ingenomen, gaf hij het bevel om de versterkingen en de stad met de grond gelijk te maken.

Het volgende jaar werd de nieuwe stad Hesdinfert gesticht. Deze plaats is wonderlijk goed gelegen aan dezelfde rivier de Canche, een kleine mijl verder in Frankrijk en vier mijl van Montreuil, vijf van Saint-Pol. Daar stroomt nog een andere rivier, de Blangy, die bij het dorp Blangy ontspringt en in de Canche stroomt. Zo is Hesdinfert een zeer sterke stad, ja men denkt zelfs de meest versterkte van heel het land. Ze heeft van de landsheer de privileges en de vrijheden en andere voordelen gekregen die het oude en afgebroken Hesdin destijds had. Nu is het een mooie en goed bewoonde stad. Deze stad heeft de naam Hesdinfert laten vallen en de naam van het oude Hesdin aangenomen. De heer d'Helfaut au Bois is er gouverneur.

Ongeveer zes mijl van Saint-Omer en acht van Atrecht ligt Saint-Pol. Dit is lange tijd vereerd met de titel van graafschap en heeft een heerlijkheid en een groot gebied, en daardoor ook een groot inkomen.

P 340

Deze stad behoort toe aan de dame van Estouteville⁹, hoewel de koning van Spanje en de koning van Frankrijk allebei aanspraak maken op het gezag over deze stad. Maar in het laatste vredesverdrag heeft koning Filips van Spanje de stad teruggegeven aan de eerder vernoemde dame met behoud van het gezag over het gebied¹⁰, zonder nadeel qua rechten van de Franse kroon.

Pernes ligt vijf mijl van Saint-Pol, een fraaie plaats onder het graafschap en het gebied van Saint-Pol.

Midden tussen Aire en Béthune ligt Lillers, op 3 mijl van elk, en het is een mooie stad. Op ongeveer 2,5 mijl van Lens ligt La Bassée.

Lens ligt op vier mijl van Atrecht; het is een kleine stad maar groot van oppervlakte en gebied. Het werd in 1557 door de Fransen vernietigd, maar wordt nu heropgebouwd. Hier werd de geneesheer en uitmuntende wiskundige Arnould de Lens geboren.

⁸ Hendrik II.

⁹ Marie de Bourbon Saint-Pol.

¹⁰ Voor Spanje.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Bijvoegsel

[In 1557 vielen de Fransen de kleine stad Lens aan en overmeesterden haar onder leiding van Gaspard de Coligny. Nadat ze de stad geplunderd en afgebrand hadden en heel het platteland verwoest, keerden ze terug naar Picardië met een grote buit. In 1583 vertrokken de heer van Saincheval en de kapiteins de la Croix en Le Brave met hun ruitery uit Kamerijk met een leger en namen Lens in. Nadat ze het stadje geplunderd hadden, waren ze van plan het onder hun eigen heerschappij te houden. Toen stuurde de prins van Parma de markies van Roubaix en de heer van Capres om de stad te belegeren , zodat de plundersaars gedwongen waren niet alleen de stad en hun buit achter te laten, maar ook hun paarden en wapens met alles wat ze daar meegebracht hadden.]

Terwaan

Voordat we verdergaan, zullen we vertellen over de verwoeste stad Terwaan, die vroeger de hoofdstad was van de Morini, waar Caesar in zijn *Commentaren* over sprak, en die door Ptolemaeus Taruana wordt genoemd. Het is gelegen dicht bij de bron van de Leie, die langs de stadsmuur stroomt.

Terwaan ligt op drie mijl van Saint-Omer en vijf van Ardres en werd vroeger zeer sterk en onoverwinnelijk geacht. Toch konden de troepen van de keizer de stad innemen in 1553, na lange belegeringen en wonderlijke bestormingen van het krijgsvolk onder leiding van overste Pontus de Lalaing, heer van Bugnicourt. Dat ging gepaard met veel geweld tegen de Fransen en tot grote schade van de verdedigers. De Fransen verloren niet alleen een mooie en sterke stad, maar ook de heer d'Essé en van Panvilliers¹¹, een zeer dappere kapitein die bij de bestorming omkwam met veel andere ervaren mannen. Kort daarna heeft de keizer de ingenomen stad laten verwoesten en gelijkmaken met de grond. Daarna is de verwoeste stad bij de vredesonderhandelingen opnieuw aan de Fransen gegeven, op voorwaarde dat ze niet meer ommuurd of met vestingen zou herbouwd worden. Het bisdom van deze stad (dat bestond sinds 531) werd toen in twee gedeeld: de ene helft voor het nieuw opgerichte bisdom van Boulogne voor de Fransen, en de andere helft voor twee nieuw opgerichte bisdommen in Vlaanderen, het ene in Ieper voor de Dietse Vlamingen en het ander te Saint-Omer voor de Walen.

¹¹ André de Montalembert, heer van Essé en Panvilliers.
L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Bij Terwaan, Aire en Saint-Omer is een groot kanaal, de Nieuwe Gracht¹² genoemd, dat (zo sommigen schrijven) met mensenhanden gegraven werd in de tijd van graaf Boudewijn de Goede. Dit om aanvallen van de vijanden te beletten. Anderen zeggen dat deze gracht dient als uiterste grens van Artois en Vlaanderen. Hoe het ook zij, dit kanaal is inderdaad zeer groot maar smal, als een zeearm vol water, wel acht mijl van zee verwijderd. Men zegt dat de zee vroeger tot daar kwam, en dat kan wel kloppen, want men vindt hier nog stukken van ankers en ander gereedschap van schepen. Deze mening wordt ook bevestigd door de oude schrijvers die zeggen dat Terwaan en de Morini aan de grens van Gallia woonden. Dit schrijft ook Vergilius in zijn achtste boek van de *Aeneis*: "*Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis*".

Onder de hoger vermelde dorpen zijn ook sommige plaatsen die markten en vrijheden hebben zoals Avesnes-le-Comte, gelegen op vier mijl van Atrecht, en Achicourt. Dat ligt op een halve mijl van Atrecht en behoort toe aan heer Filips van Montmorency¹³, lid van de Raad van Financiën en ridder van het Gulden Vlies. Ook Saint.-Venant is een mooi dorp optwee mijl van Aire. Courrières, bij Lens, ligt op vijf mijl van Atrecht en behoort toe aan heer Jan van Montmorency die we hiervoor reeds besproken hebben. Blangy, Ligny, Auchy en Pas zijn allemaal samen bekende en beroemde plaatsen gelegen aan de uiterste grenzen met Frankrijk.

Geschiedenis van het land van Artois

Artois was vroeger zeer rijk en machtig door de handel. Door de vele oorlogen werd het beschadigd en tot armoede herleid, waardoor de streek gedwongen werd om deel te nemen aan oorlogen. De Artesiërs zijn hierin zeer bekwaam en geoefend, zowel te voet als te paard. Ze zijn zeer trouw aan hun landsheer en doods vijanden van de Fransen. Ze spreken de Franse taal maar plomp en onaardig, hoewel de edelen en sommige andere voortreffelijke mensen wel vlotter van taal zijn. Dit land van Artois heeft het dikwijls zeer moeilijk gehad en ondervond overlast doordat het grenst aan Frankrijk.

P 341

¹² Canal de Neuffossé.

¹³ Oom van Filips van Montmorency, graaf van Horne.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

De inwoners kregen dikwijls verandering van landsheer. Het gebied werd vroeger bij Vlaanderen gevoegd. Het is aangehecht in de tijd van koning Karel de Kale van Frankrijk. Deze gaf het als bruidsschat aan Boudewijn van Ardennen, genaamd met de IJzeren Arm, de eerste graaf van het land, toen Boudewijn huwde met Karels dochter Judith. Dit bleef zo tot Filips van de Elzas zijn nicht Isabella, dochter van zijn zuster Margaretha, ten huwelijk gaf aan Filips, de oudste zoon van koning Lodewijk VII van Frankrijk. Als bruidsschat kreeg Filips heel het deel van West-Vlaanderen gegeven vanaf de Nieuwe Gracht¹⁴, waar Artois begint, tot aan Picardië. De graaf deed deze schenking en vervreemding op eigen initiatief en zonder toestemming van de Staten van Vlaanderen, wat later leidde tot grote oorlogen tussen Frankrijk en Vlaanderen. Na die tijd grepen de koningen van Frankrijk alle middelen en redenen aan om een deel van het gebied van de graven van Vlaanderen af te nemen.

Koning Filips August (zoals Paulus Emilius schrijft) heeft in 1198 het graafschap opgericht, inclusief de steden Atrecht, Saint-Omer en Lens, en nog andere plaatsen in West-Vlaanderen waarvan hij heer was. Hij schonk dit alles aan zijn zoon, de eerste graaf van Artois, vader van de heilige koning Lodewijk. Zo bleef Artois gescheiden van Vlaanderen tot Lodewijk van Male het erfde van zijn moeder, Margaretha van Frankrijk, in 1382. Zo werd Artois na 184 jaar afscheiding gelukkig herenigd met Vlaanderen. Koning Lodewijk XI van Frankrijk heeft Artois opnieuw ingenomen na de dood van hertog Karel¹⁵ die was verslagen bij Nancy in 1477. Door het vredesverdrag tussen Maximiliaan en koning Karel VIII van Frankrijk is Artois in 1593¹⁶ teruggegeven aan hertog Filips¹⁷, zoon van Maximiliaan. Momenteel is de graaf van Egmond (namens koning Filips) de bewindhebber over dit gebied.

Bijvoegsel

[De grenzen van Vlaanderen waren vroeger groter dan nu omdat Artois hierbij inbegrepen was en door eenzelfde heer bestuurd werd.]

Oorsprong van het graafschap

In oude tijden, namelijk in 631, was de titel van de heer van Vlaanderen 'forestier'. Dat was de gewoonte tot aan Boudewijn met de IJzeren Arm, die zo genoemd werd omwille van zijn sterke arm of de macht waarmee hij zijn vijanden bedwong. Deze

¹⁴ Canal de Neuffossé.

¹⁵ Karel de Stoute.

¹⁶ 1493.

¹⁷ Filips de Schone.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

was de eerste die 'graaf' van het gebied werd genoemd, een titel die voordien onbekend was. Constantijn de Grote gebruikte nieuwe titels in het Romeinse Rijk en vereerde sommigen, zonder enige functie, met de titel van 'graaf'. Hierdoor was het hen toegestaan om met de keizer ten strijde te trekken als zijn metgezel¹⁸, met hem in het geheim te handelen en samen maaltijden te gebruiken. Naderhand werd de graaf ook met andere waardigheden en bedieningen belast en zo droeg hij als magistraat deze titel. Zo kwamen de titels *comes palatii*¹⁹, *comes largitionum* en andere tot stand. Toen de Duitsers in het keizerrijk werden ingelijfd, werd deze titel erfelijk door een gunst van de koningen van Frankrijk, vooral van Capet. En in 863 werd Boudewijn met de IJzeren Arm op een gewone landsdag door Karel de Kale, koning van Frankrijk, vereerd met de titel van 'graaf'. Deze titel werd toen als oudere titel hoger geacht dan de titel van 'hertog'.

Daarom hebben de graven van Vlaanderen geen veranderingen willen invoeren toen andere graafschappen veranderd werden in hertogdommen. Ze wilden liever uitmunten tussen de graven van heel Europa met de oudste titel, macht en faam, dan van gelijke waardigheid te zijn tussen de hertogen. Als pair van Frankrijk had de graaf van Vlaanderen het voorrecht om bij een koningskroning het koninklijke zwaard te dragen. Deze rol werd hem toegekend door de pairs van Frankrijk. In navolging hiervan werden in Vlaanderen ook pairs aangesteld, twaalf in totaal, onder welke in uitmuntende waardigheid de graaf van Arques, die van Boulogne, Saint-Paul, Falcoberg²⁰, Hesdin, Guînes en Hoye.

De voornaamste macht en autoriteit van de prins van Vlaanderen was dat deze koninklijk en vrij regeerde, zonder zich te hoeven voegen naar het goeddunken van de medepairs of medegenoten van het rijk, tenzij er ruzie was over het graafschap of als hij zijn onderdanen recht weigerde. Verder behield hij alle macht en soevereiniteit en noemde zichzelf prins of graaf "bij de Gratie Gods". Dat mocht geen enkele pair doen behalve de Franse koningen en de prins van Bretagne.

Stamboom van de graven van Vlaanderen

Dit recht werd toegekend door de trouwe dienst van Liederik in het jaar 792.

Uitmuntend in deugden, trouw onder de wapens, verdedigde hij en zijn nazaten

¹⁸ Of *comes*, compagnon, in het Latijn.

¹⁹ Graaf van het paleis.

²⁰ Valkenberg.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Vlaanderen. Ze stichtten tempels voor de godsdienst en brachten de inwoners onder behoorlijke wetten en bekwaam bestuur. Hij herstelde steden en kastelen die verwoest waren door de Vandalen, Denen, Noormannen, Alanen en Alemannen. Onvruchtbare gronden liet hij vruchtbaar maken. Zodanig dat het land uiteindelijk veel privileges verkregen had, en veel inwoners telde. Hierdoor werden de graven van Vlaanderen wijd en zijd beroemd. Hun wapenschild is "gegeerd van vijf stukken azuur en vijf stukken goud met een hartschild van keel", zoals in Harelbeke nog te zien is naast het graf van drie prinsen. Filips van de Elzas verving dit wapenschild door een zwarte leeuw springend met rode klauwen in een gouden veld²¹, conform met de andere Belgische prinsen. Zij hadden allemaal wapenschilden met leeuwen in verschillende kleuren toen ze in Syrië tegen de sultan optrokken. Hiermee wilden ze hun macht vertonen.

P 342

Uit deze voorouders²² stamt Boudewijn I²³, die trouwde met Judith, dochter van Karel de Kale die heerschappij had over Frankrijk en Italië (een afstammeling van Karel de Grote via diens zoon Lodewijk²⁴). Deze Boudewijn had met Judith een zoon en opvolger Boudewijn II, bijgenaamd de Kale, wiens nageslacht is verdergezet tot de dag van heden in de prinsen van Vlaanderen. Boudewijn en Judith zijn dus de wortel van een nageslacht dat wettelijk en in rechte lijn nog steeds verder groeit. Er is in heel Europa geen ouder, standvastiger of edeler geslacht te vinden. Ook de graven en de hertogen in de Nederlanden stammen af van de graven van Vlaanderen. Het blijkt dat de eerste graaf van Artois, Robrecht, in rechte lijn afstamde van Margaretha van Vlaanderen. Jan²⁵, de tweede graaf van Henegouwen, Holland, Zeeland, heer van Friesland, was de kleinzoon van Margaretha van Constantinopel. Hertog Antoon²⁶ van Brabant en Limburg werd geboren uit Margaretha, dochter van Lodewijk van Male, en graaf Jan van Namen was een zoon van graaf Gwijde²⁷. Ten slotte kwamen er ook keizers en koningen voort uit de stamboom van de Vlaamse prinsen in Vlaanderen. Zij kregen het Roomse Rijk en de koninkrijken van Spanje, Sicilië, Napels, Sardinië,

²¹ In goud (geel) een leeuw van sabel (zwart), getongd en geklauwd van keel (rood).

²² Liederik van Harelbeke.

²³ Boudewijn met de IJzeren Arm.

²⁴ Lodewijk de Vrome.

²⁵ Jan van Avesnes.

²⁶ Antoon van Bourgondië.

²⁷ Gwijde van Dampierre.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Oostenrijk, Bohemen en Hongarije onder hun hoede. Filips²⁸, een zoon van de edele prinses van Vlaanderen Maria²⁹, is in Brugge geboren en in Vlaanderen opgevoed. Karel V, geboren in Gent, en Ferdinand waren zijn afstammelingen. Door hun afkomst regeerden ze over sterk verspreide gebieden en kregen grote naam en faam. Hun nakomelingen werden onder de machtigsten van Europa gerekend. Boudewijn de Kale³⁰, zo genoemd naar zijn grootvader van moederszijde, was een goede prins. Tijdens zijn bewind ondervond het land geen schade maar werd hersteld en verbeterd. Hij werd geprezen bij leven vanwege zijn gematigdheid wanneer hij misdadigers strafte. Hij was geneigd om iedereen tot het goede te overhalen en mild in het belonen van het goede. Als prins was het zijn hoogste doel om goed te doen voor zijn onderdanen. Daarom werd hij in 918 met grote rouw begraven in Gent. Zijn zoon Arnulf I, bijgenaamd de Grote, die hij had met de dochter³¹ van koning Alfred van Engeland, volgde hem op. Hij kwam met Keizer Otto I in geschil over de grenzen tussen Vlaanderen en Frankrijk. Dezelfde bouwde tegen de Gentenaren een sterk kasteel en deed een gracht graven aan de uiterste grenzen van het keizerrijk. Hij was een bron van schrik voor zijn vijanden en van zekerheid voor zijn vrienden. Hij overleed op de leeftijd van 92 jaar, in het 46e jaar van zijn regering te Gent, waar hij in 964 begraven werd.

Hij liet de regering van het land na aan zijn zoon Boudewijn III, die tijdens het leven van zijn vader wijs regeerde. Hij liet in Vlaanderen de ambachten van de wevers oprichten en bevorderde de handel door aan verschillende steden jaarmarkten op te leggen. In die tijd was er weinig geld en handelde men meestal door te ruilen. Zo verruilde men twee kippen tegen een gans, twee ganzen tegen een varken, een weer³² tegen drie lammetjes, drie kalfjes tegen een koe en op dezelfde manier ook andere dingen. Deze prins herstelde Brugge, Ieper, Veurne, Diksmuide, Oudenburg, Roeselare en Rodenburg. Hij was een zeer bemind man die niets uit de weg ging: niet in dapperheid tegenover zijn vijanden, noch in getrouwheid voor zijn bondgenoten of in liefde voor zijn onderdanen. Maar in het derde jaar van zijn regering in 961, vermoeid door zijn strijd tegen de Noormannen, overleed hij in Sint-Winoksbergen en werd in Saint-Omer begraven.

²⁸ Filips de Schone.

²⁹ Maria van Bourgondië.

³⁰ Zoon van Boudewijn I met de IJzeren Arm en kleinzoon van Karel de Kale.

³¹ Elftrude van Wessex.

³² Een mannelijk schaap.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Toen aanvaardde de oude Boudewijn³³ de regering opnieuw en gaf deze door aan zijn kleinzoon Arnulf II³⁴. Deze was nog jong en niet hoogmoedig. Hij kon de geërfde gebieden niet beschermen tegen de gierigheid en het geweld van koning Lotharius. De koning nam hem zijn erfelijke heerlijkheden van Boulogne, Terwaan en Saint-Pol af en gaf ze door aan de kinderen van de graaf van Ponthieu en anderen. Arnulf kon er niets tegen beginnen. Nochtans aanvaardde hij onder zijn onderdanen niet dat de armen werden verdrukt door de rijken, of de zwakken door de machtigen, of de goeden door de kwaden. Hij weigerde in 987 te verschijnen op de kroning van koning Hugo Capet omdat deze zich het rijk van de afstammelingen van Karel de Grote had toegeëigend. Hugo Capet hield bovendien hertog Karel van Lotharingen gevangen, die de naaste erfgenaam was van de kinderloos gestorven koning Lodewijk. Nochtans deed Arnulf wel een belofte van trouw aan Robert, Hugo's zoon. Arnulf II overleed in het 25e jaar van zijn regering in 988 en werd te Gent begraven.

Boudewijn IV was onmondig toen zijn vader overleed, waardoor zijn gezag betwist werd en keizer Hendrik zijn landen ook veel problemen bezorgde. Maar toen hij meerderjarig was, was hij een geleerd man, bijgenaamd met de (mooie) Baard. Hij was groothartig van nature en regeerde het land wijs. Hij sloeg veel ridders, regeerde 48 jaar en stierf in 1036. Toen werd hij bij zijn voorvaders begraven. Hij had als erfgenaam een zoon Boudewijn V³⁵, geboren in een koninklijke tent op de markt van Atrecht. In die tent beviel Otgiva (dochter van prins Gilbert van Luxemburg), die bijna tot haar vijftigste onvruchtbaar geweest was, van een zoon in de aanwezigheid van veel edele vrouwen uit dezelfde stad. Zo hoopte ze veel kwade praat van haar benijders te voorkomen. Deze zoon werd een beroemd man, zeer voorzichtig, geduldig in het wachten, haastig in het aanvaarden en handig in het te baat nemen van kansen, en daarnaast gelukkig. Hij deed in 1053 op drie dagen tijd de Nieuwe Gracht drie mijl ver opschieten (wat nu de scheiding tussen Artois en Henegouwen vormt) als barrière tegen de West-Vlamingen. Die rebelleerden immers, toen hij door een akkoord het land van Aalst verkreeg, de vier ambachten, het kasteel te Gent, en Zeeland dat keizer Hendrik afhandig gemaakt was. Deze gebieden gaf hij als bruidsschat aan zijn zoon Robrecht³⁶ die trouwde met de weduwe van Floris, de eerste graaf van Holland. De voorwaarde was dat Robrecht bij eed zou beloven dat hij zich daarmee zou vergenoegen en zijn broer niet zou lastigvallen. Toen hij 22 jaar had

³³ Niet Boudewijn, maar Arnulf I.

³⁴ Arnulf II de Jonge.

³⁵ Boudewijn de Grote.

³⁶ Robrecht de Fries.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

geregeerd, werd hij ziek en voelde de dood naderen, die hij moedig tegemoet ging. Hij riep zijn zoon Boudewijn³⁷ bij zich en droeg hem op om vooral God te vrezen en zijn afkomst van Karel de Grote te gedenken.

P 343

Boudewijn V vroeg zijn zoon om het land te besturen met straffen en weldaden, om zelf weldaden uit te delen en in alles wijs te handelen. Dat hij in het begin alle oproer zou bedwingen en dat hij goede beproefde raadsleden zou kiezen, bedachtzame mannen van goede faam die zowel geleerd als ervaren waren. Dat hij zo goed als hij kon de vrede zou onderhouden (beter een zekere vrede dan een gehoopte overwinning) en dat hij zijn eigen bloed en dat van zijn onderdanen zou sparen. Ten slotte, dat hij voor anderen alles zou doen dat hij zelf als onderdaan zou verlangen van een leider. Toen hij dit gezegd had, drukte hij de hand van zijn zoon en overleed kort daarna in Rijsel. In die stad, die hem na aan het hart lag en die hij ook Lilanus noemde, werd hij in 1067 begraven.

Boudewijn VI³⁸ volgde hem in het bestuur op. Zijn bijnaam was van Bergen omdat hij getrouwd was met Richilde³⁹, dochter van Reinier, de derde graaf van Henegouwen, hoewel ze verwanten waren. Hij was daartoe gedwongen door de oorlog die Robrecht van Rijsel tegen Henegouwen voerde. Omdat ze verwanten waren, verbood Paus Leo dit huwelijk. Later kregen ze toch dispensatie van paus Victor. Deze graaf was een vreedzaam man, vermeed oorlog, was goed en oprecht in rechtstvorderingen en vurig in religie. In het derde jaar van zijn regering⁴⁰ voelde hij zijn dood naderen. Hij plaatste zijn onmondige zoon onder voogdij van zijn broer Robrecht⁴¹ en raadde de Staten (Geestelijke en Wereldlijke) bij testament aan om zijn oudste zoon Arnulf⁴² als heer over Vlaanderen aan te stellen. Zijn jongste zoon Boudewijn stelde hij over Henegouwen aan. Hierna is hij overleden in 1070 en begraven in het klooster van Hasnon (door hem gebouwd). Toen Robrecht nu (volgens zijn broers testament) voogd wilde worden van de weeskinderen en over Vlaanderen wou regeren, wilde de

³⁷ Boudewijn VI.

³⁸ Boudewijn VI van Hasnon.

³⁹ Richilde van Henegouwen.

⁴⁰ Als graaf van Vlaanderen.

⁴¹ Robrecht de Fries.

⁴² Arnulf III de Ongelukkige.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

weduwe⁴³ (Richilde) dat niet aanvaardde. Hierover was hij ontevreden en verklaarde zich tot haar vijand. Hij werd in het geheim bij de Staten van Vlaanderen ontboden. Met de hulp van zijn schoonvader bracht hij een mooi leger bijeen en trok daarmee naar Vlaanderen. De gravin vernam dit en vluchtte naar Amiens waar de koning van Frankrijk, Filips, haar vervoegde met zijn leger. Deze ging daarna op weg naar Vlaanderen en marcheerde zeer vlijtig om slag te leveren tegen Robrecht. Dat deed hij ook, maar de Fransen leden de nederlaag en de jonge graaf Arnulf⁴⁴ werd gedood⁴⁵.

Robrecht, die een goede kans niet wilde laten liggen, vervolgde zijn zegetocht. Om een eind te maken aan deze Vlaamse oorlogen trok hij steeds verder, Boudewijn⁴⁶ en zijn moeder gravin Richilde achterna tot in het land van Henegouwen. Hij liep het land onder de voet en plunderde het. Op het laatst moest de bisschop van Luik tussenkomen om een overeenkomst te sluiten tussen Robrecht de Fries en Boudewijn van Henegouwen. Hierdoor deed Boudewijn afstand van het recht voor zichzelf en zijn nakomelingen om ooit aanspraak te maken op het graafschap Vlaanderen. Hij behield alleen de stad en de kasselrij van Douai en bleef vreedzaam graaf van Henegouwen. Zo kwam deze Robrecht aan het graafschap Vlaanderen. Hij werd bijgenaamd de Fries omdat hij de Friezen bedwongen had. Hij regeerde 22 jaar en is uiteindelijk in 1093 overleden te Wijnendale⁴⁷. Hij werd begraven in de kapittelkerk van Kassel (die hij gesticht had).

In zijn plaats kwam Robrecht II, zijn zoon, bijgenaamd van Jeruzalem omdat hij onder andere deze stad op de Turken veroverde. Samen met zijn vader had hij de landen al bestuurd. Hij bepaalde in 1089 dat de kanselier van Vlaanderen de proost zou worden van het college van Sint-Donaas in Brugge. Robrecht trok ten oorlog in Normandië, waar hij sneuvelde omdat zijn paard hem kwetste. Hij overleed vier dagen later en werd in Atrecht begraven tijdens het 19e jaar van zijn regering.

Zijn oudste zoon Boudewijn VII kwam in de regering, bijgenaamd met de Bijl, omdat hij streng was voor straatschenders die hij liet executeren met een bijl. Hij matigde de hoogmoed van de adel ten opzichte van de burgers en ten opzichte van elkaar. Hij

⁴³ Richilde.

⁴⁴ Arnulf III.

⁴⁵ Slag bij Kassel.

⁴⁶ Boudewijn II van Henegouwen, de broer van Arnulf III.

⁴⁷ In het kasteel van Wijnendale.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

bracht algemene rust tot stand. Dit werd bevestigd op de rijksdag in Ieper werd door zijn eed en de eed van de edelen en het volk. Het werd verboden dat de een het huis van de ander 's nachts zou beklimmen; de doodstraf werd ingesteld voor wie zich schuldig maakte aan brandstichting of ermee zou dreigen. Het werd verboden om wapens te dragen, behalve voor de baljuws, de kasteelheren en de prinselijke officieren. Er werd ook toegelaten wonden en doodslag *paena talionis*⁴⁸ te wreken, tenzij dit was gebeurd door zelfverdediging; dan mocht de dader zich zuiveren door een duel of met heet ijzer en water. Hij gelastte de baljuws om dubbele boetes op te leggen aan mensen die een boete niet betaalden, enzovoort. Hij liet de heer van Orscamp⁴⁹ in Brugge in een hete verversketel werpen met zijn laarzen en sporen nog aan. Deze had bekend dat hij twee koeien had ontvreemd tegen de wil van een schamele weduwe. Boudewijn VII sprak zelf recht en reisde het land door. Hij las de gerechtelijke wetten door om zijn kennis bij te spijkeren en goede vonnissen te geven. Uiteindelijk werd hij door een soldaat aan het hoofd verwond toen hij koning Lodewijk de Dikke⁵⁰ van Frankrijk bijstond in de strijd tegen de Engelsen. Hij raakte verlamd en overleed in 1119 zonder nakomelingen te Roeselare. Als erfgenaam stelde hij Karel Amitin⁵¹aan, die door hem was opgevoed. Deze Karel was een zoon van koning Knoet van Denemarken⁵² die gehuwd was met Adela⁵³, de dochter van Robrecht de Fries. Karel temde de woestheid van de Vlaamse zeelieden, verbood het gebruik van pijl en boog, en was een tegenstander van wie omging met zwarte kunsten en dergelijke duivelarijen. Hij was zelf gematigd. Het ontbrak hem niet aan blijdschap, wellevendheid of waardigheid. Tijdens zijn avondmaal luisterde hij naar het voorlezen van de Bijbeltekst. In zijn zaal werden dertien armen (niet minder dan zijn gezin) in zijn aanwezigheid bediend. Hij wilde, door armen in zijn zicht te hebben, het fortuin⁵⁴ leren matigen zoals Christus en zijn apostelen.

P 344

In 1127 was het een zeer dure tijd: op één dag liet de graaf in Ieper 7800 broden uitdelen aan de armen (nog afgezien van geld en kledij). In Brugge beval hij de machtige familie Van der Straten om hun korenzolders te openen en het koren af te

⁴⁸ *Paena* of *poena talionis*: staf der weerwraak.

⁴⁹ Oostkamp.

⁵⁰ Lodewijk VI.

⁵¹ Karel de Goede.

⁵² Knoet IV.

⁵³ Adela van Vlaanderen.

⁵⁴ Geluk.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

meten aan de armen voor een redelijke prijs. De graaf deed Borsiard⁵⁵ Van der Straten in de boeien slaan, overwonnen door kracht en geweld, zodat deze restitutie moest doen van het geroofde. Door al deze dingen moet het geslacht Van der Straten zo verbolgen zijn geweest, dat ze een samenzwering maakten tegen de graaf om hem om te brengen. Borsiard Van der Straten was betrokken bij de uitvoering ervan. Hij volgde de samenzwering en wachtte een goede gelegenheid af. Op Aswoensdag 2 maart vernam hij dat de graaf 's morgens naar de St.-Donaaskerk gegaan was, en ging met een aantal boze schelmen naar de graaf in de kapel van de Heilige Drievuldigheid. Hier deed de graaf zijn devotie. Borsiard gaf de graaf de eerste slag en hakte daarbij de rechterhand af die de goede prins had uitgestoken om een arme vrouw een aalmoes te geven. Daarna sloeg hij hem zo hard op het hoofd dat zijn hersenen op de grond vielen. Het lichaam werd van boven naar beneden in het koor geworpen. Hier is de prins nog drie dagen lang onbegraven blijven liggen. Borsiard vermoordde nog enkelen van de hofhouding van de graaf en bezette de kerk met zijn bondgenoten. Hij maakte er een bolwerk van tot ze van daar moesten wegvlugten door het snelle optreden van koning Lodewijk⁵⁶ van Frankrijk, die wraak wou nemen voor de moord. Borsiard wilde over de Schelde vluchten met een schuit, maar hij kon deze niet besturen en kreeg hem niet in beweging. Daardoor dreef hij af naar Rijsel, waar hij gevangen werd genomen en levend geradbraakt. Zijn aanhangers kregen een andere straf. Hun huis werd volledig verwoest met verbod om dit te mogen heropbouwen. Hun gronden en bezittingen werden aangeslagen. De graaf werd begraven in de kerk van Sint-Donaas. Hij had geen afstammelingen.

Daardoor kwamen er veel verschillende erfgenamen in actie die pretendeerden recht te hebben op de heerlijkheden. Iedereen wilde de volgende in de successie zijn. De meest naaste verwante met dit recht, vóór alle anderen, zou Arnulf geweest zijn, de zoon van de zuster van Karel. Maar hij was een geboren Deen. Hierdoor stond hij niet in de gunst van de koning van Frankrijk, Lodewijk de Dikke. Deze had veel invloed op de Staten, en deed Willem⁵⁷ in de Vlaamse steden huldigen tot landsheer. Deze Willem was een zoon van Robrecht⁵⁸. Diens moeder was Mathilde⁵⁹, een dochter van Boudewijn⁶⁰ van Rijsel. Dit gebeurde tot misnoegen van andere bondgenoten. Maar

⁵⁵ Of Burchard.

⁵⁶ Lodewijk VI.

⁵⁷ Willem Clito.

⁵⁸ Robrecht van Normandië.

⁵⁹ Mathilde van Vlaanderen, gehuwd met Willem de Veroveraar.

⁶⁰ Boudewijn V.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

deze prins was ongeliefd door zijn strenge regering en de zware schattingen die hij het volk afperste. Hij wilde het geld gebruiken om zijn krijgslieden rijkelijk te kunnen betalen in de strijd om Normandië terug onder zijn beheer te krijgen (waaruit hij verstoten was). Toen deze schattingen ondraaglijk werden, besloten de zeven grote steden samen om hem af te zetten en Dirk van de Elzas als rechthebbende erfgenaam te aanvaarden als landsheer. (De Deen Arnulf was van zijn rechten en Vlaanderen gescheiden, en naar Denemarken vertrokken. Willem van Ieper⁶¹ zat gevangen te Ieper en deed afstand van zijn rechten). Daarom werden alle poorten gesloten voor Willem⁶² toen hij de stad Aalst belegerde. Maar hij werd uit de stad met een pijl beschoten en stierf vijf dagen later aan deze verwonding, in het tweede jaar van zijn regering.

Diederik van de Elzas kwam aan de macht. Hij was een zoon van Geertrudis⁶³, een dochter van Robrecht de Fries. Deze was een minnelijk spreker, rechtvaardig in zijn handelingen en bekwaam om te besturen. Hij liet veel goede wetten opstellen, beslechtte burgerlijke twisten en stichtte Grevelingen⁶⁴. Daar werd hij na zijn dood begraven in het veertigste jaar van zijn regering in 1169.

Na hem is Filips I van de Elzas tot prins van het land gehuldigd, wiens grondgebieden door huwelijk veel vermeerderd zijn. Hij nam graaf Floris van Holland gevangen en hechtte door een verdrag ook het Waasland terug aan Vlaanderen. Ook het graafschap Aalst kwam terug onder Vlaams bestuur doordat Diederik, zoon van Filips bij Laureta⁶⁵, zonder kinderen overleed. Twee keer bezocht hij zijn neef, de koning van Jeruzalem. Bij het beleg van Ptolemaida in 1191stierf hij aan de pest samen met veel bisschoppen en edelen. Hij werd in de voorstad daar in de Sint-Nicolaaskerk begraven. Later liet zijn echtgenote hem overbrengen naar Bourgondië. Zijn zuster Margaretha, die haar broers overleefd had, werd de erfgename. Deze prinses was getrouwd met Boudewijn IV⁶⁶ van Henegouwen. Allebei stamden ze in rechte lijn af van Boudewijn van Rijsel⁶⁷, de ene via Robrecht de Fries, de ander via Boudewijn van

⁶¹ Bastaardzoon van Filips van Lo en dus kleinzoon van Robrecht de Fries.

⁶² Willem Clito.

⁶³ Geertrudis van Vlaanderen.

⁶⁴ Gravelines.

⁶⁵ Dit klopt niet: Diederik van Aalst of Diederik het kind was de zoon van Iwein van Aalst en Laureta van de Elzas, dochter van Diederik van de Elzas.

⁶⁶ Boudewijn V of Boudewijn VIII van Vlaanderen, de Moedige..

⁶⁷ Boudewijn V de Grote.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Bergen⁶⁸, die wettelijke prinsen waren en kinderen van dezelfde Boudewijn van Rijsel⁶⁹. Haar dochter Isabella werd ten huwelijk gegeven aan koning Filips van Frankrijk, bijgenaamd de Veroveraar omdat hij alles naar zich toe trok. Zo waren de Fransen verheugd dat de koningen van Frankrijk opnieuw een ader zouden trekken uit het bloed van Karel de Grote. Ze kreeg van haar oom Filips I⁷⁰ als bruidsschat een gebied, met heel de Vlaamse Westkust tot de Nieuwe Akker toe, dat aangehecht werd bij Frankrijk in 1191. Daardoor verkleinde het grondgebied van Vlaanderen erg tot groot nadeel van de nazaten.

In 1236 werd dit een bijzonder graafschap⁷¹ dat Lodewijk⁷² aan zijn broer Robert schonk. Toen gravin Margaretha overleed nadat ze Vlaanderen vier jaar regeerd had, volgde haar oudste zoon Boudewijn VIII⁷³ haar op. Zijn broer Filips had het graafschap Namen bij testament van zijn vader ontvangen.

Vergezeld door veel prinsen trok Boudewijn⁷⁴ naar Syrië. Bij gebrek aan geld stelde hij zich ten dienste van de Venetianen in de belegering van Zadar in Dalmatië. Hier werd hun hulp gevraagd door de zoon⁷⁵ van de keizer van Constantinopel⁷⁶. Zijn broer⁷⁷ had de ogen van zijn blinde vader uitgestoken en hem van de troon gestoten. Hierdoor trok men op met een Armada. Constantinopel werd belegerd en gaf zich binnen de zestig dagen over. Alexios⁷⁸ vluchtte met de schat. Zo werd de blinde keizer in zijn functie hersteld, maar hij stierf kort daarna. Toen zijn zoon het bewind opnam werd hij door Alexios⁷⁹ Mourtzouphlos gedood.

P 345

Hierdoor werd Constantinopel opnieuw belegerd, stormenderhand ingenomen en een gedeelte afgebrand. Het volk stak de ogen van Alexios⁸⁰ uit en wierp hem van boven

⁶⁸ Boudewijn VI van Vlaanderen, van Hasnon.

⁶⁹ Boudewijn V de Grote.

⁷⁰ Filips I van de Elzas.

⁷¹ Het graafschap Artois.

⁷² Koning Lodewijk VIII.

⁷³ Niet Boudewijn VIII maar Boudewijn IX van Constantinopel.

⁷⁴ Boudewijn IX.

⁷⁵ Alexios IV Angelos.

⁷⁶ Isaäk Angelos.

⁷⁷ Alexios III.

⁷⁸ Alexios III.

⁷⁹ Alexios V Doukas, bijgenaamd Mourtzouphlos.

⁸⁰ Alexios V.

naar beneden van de toren. De keizer had geen verdere erfgenamen behalve Irena, die met keizer Filips⁸¹ van Duitsland was getrouwd. Zo kwamen de keurvorsten overeen om een keizer te verkiezen. Ze verkozen allen Boudewijn, graaf van Vlaanderen, tot keizer in 1202, als de machtigste onder hen allen. Deze heeft het keizerrijk met grote wijsheid geregeerd. Maar bij de belegering van Adrianopolis, bezet door de Grieken die de Roomse Kerk haatten, verloor hij de strijd bij een schermutseling. Hij werd gevangengenomen en in stukken gehakt.

Zijn broer Hendrik nam toen de regering over en sloot een akkoord met de Bulgaren. Hij huwde de dochter⁸² van hun prins⁸³. Hij stierf in het 11e jaar van zijn regering zonder wettige kinderen achter te laten. Zo ging het rijk over op zijn zuster Yolande wiens man⁸⁴ optrok langs Rome om door de paus gekroond te worden. In het vierde jaar van zijn regering werd hij door de zwager van voornoemde Alexios gevangengenomen en vermoord. Zijn zoon Robert volgde hem op. Deze stierf in Achaia in het negende jaar van zijn bestuur op de terugweg van Rome, waar hij gekroond was. Zo kwam het bewind van het rijk aan Robrecht II⁸⁵. In het dertigste jaar van het rijk werd Constantinopel door verraad ingenomen, en vluchtte deze naar Italië.

Griekenland viel onder het geweld van de Turken in 1440. De overleden Robert had twee dochters, Johanna en Margareta, als overlevende erfgenamen⁸⁶. Johanna⁸⁷ hield van haar vaders keizerrijk niets anders over dan de blote titel. Ze was onmondig opgevoed in Frankrijk en in 1211 ten huwelijk gegeven aan de jongste zoon van koning Sancho⁸⁸ van Portugal, Ferrando geheten. De Staten van Vlaanderen waren niet geconsulteerd over dit huwelijk en waren er niet tevreden over. Ze wilden hem niet als landsheer ontvangen. Als Ferrando niet naar Kortrijk was gevlucht, zouden de Gentenaren hem gevangengenomen hebben. Maar toen hij met zijn echtgenote in het land terugkwam, werd hij gehuldigd. Tijdens hun bewind werd de mooie toren van het Belfort gebouwd. Ze wijzigden de levenslange benoeming van de magistraat van Brugge naar een éénjarige benoeming. Maar toen ze tegen de Fransen in oorlog raakten, werden ze allebei twaalf jaar lang gevangengehouden voordat ze vrij konden komen. Na de dood van Ferrando huwde Johanna met de broer van de hertog van

⁸¹ Filips van Zwaben.

⁸² Agnes.

⁸³ Bonifatius van Monferrato.

⁸⁴ Peter van Courtenay, zoon van Lodewijk de Dikke.

⁸⁵ Niet Robrecht II maar de jongere broer van Robert, Boudewijn II.

⁸⁶ Johanna en Margaretha zijn dochters van Boudewijn IX.

⁸⁷ Johanna van Constantinopel.

⁸⁸ Sancho I.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Savoye, oom van de koningin van Frankrijk, Engeland en Sicilië. Ze regeerde verder verstandig. Ze verwierf van koning Hendrik III van Engeland een octrooi voor de Vlaamse kooplui waarmee ze in heel Engeland handel mochten drijven. En dat hoewel Vlaanderen de vijand ter hulp zou kunnen komen tegen de Engelsen, al zou Vlaanderen zelf geen vijandschap verklaren aan Engeland. Deze beminde prinses overleed kinderloos in het twintigste jaar van haar regering toen ze 51 jaar oud was, in 1244.

Na haar dood nam haar zuster Margaretha⁸⁹ het bestuur over. Zij was weduwe nadat ze twee maal getrouwd was, en had veel kinderen. Tot haar grote hartzeer stonden de kinderen van het eerste huwelijk vijandig tegenover de kinderen van het tweede huwelijk, en voerden tijdens haar leven een langdurige oorlog. Deze prinses bestuurdde zeer standvastig en wijs. De Vlaamse kooplui verkregen in het land van Gulik en Valkenburg vrijheid van handel in 1348. Zij deed een Munt oprichten te Gent en verleende de muntmeesters van Aalst vrijheden. Verschillende heerlijkheden werden aangekocht. Zij ontsloeg alle dienaars en dienstmaagden van Vlaanderen van alle dienstbaarheden, slavernij en gedwongen diensten aan de prins. Ook hun nazaten onder de jurisdictie van de graaf zouden vrij zijn. De gewoonte was dat de helft van het eigendom van deze dienaren aan de graaf toekwam bij hun overlijden. Dat heette 'halve have'. In plaats hiervan behield ze voor zichzelf en haar nakomelingen vanaf 1252 drie Franse penningen van de mannen en één van de vrouwen, jaarlijks, zolang ze leefden. Bij overleden kreeg ze het beste stuk uit de nalatenschap, afgezien van het huis of de tuin. Vee of andere sierlijke bezittingen golden wel. Onlangs heeft de prins het grootste deel van West-Vlaanderen van deze belastingen ontslagen, net zoals van nog andere dienstbaarheden. De bewoners van Brugge, het Vrije, Veurne en de omliggende gebieden moesten ook jaarlijks twaalf Franse penningen betalen aan de prins op de feestdag van Sint-Bavo (genoemd Balfortum). Ook die belasting heeft de voornoemde Margaretha kwijtgescholden. Ze bekleedde haar ambt 36 jaar tot haar overlijden in 1279.

Na haar kwam haar zoon Gwijde van Dampierre aan het bestuur. Hij was genoemd naar zijn grootvader, de vruchtbaarste onder de prinsen maar onderworpen aan een aantal ellendige avonturen. Zo werd hij gevangengenomen in de Zeelandse oorlog tegen de Hollanders. In de Franse oorlog tegen Filips IV werd hij onbedachtzaam en

⁸⁹ Margaretha van Constantinopel of Margaretha II van Vlaanderen. L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612 Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

ongelukkiglijk van zijn heerlijkheden en vrijheid beroofd, zodat Vlaanderen met koninklijke edicten moest worden bestuurd. De trouwe, hulpvaardige bevolking slaagde erin om de prins en zijn kinderen in hun oude staat en heerlijkheid te herstellen, waarna het grondgebied door huwelijken veel vermeerderde. Gwijde kwam op 88-jarige leeftijd op goed geloof uit de gevangenis toen vrede werd gesloten en gijzelaars aangesteld waren in 1304. In zijn tegenspoed was hij altijd standvastig. Hij liet bij zijn overlijden zeer veel kinderen achter, onder andere dochters die prinsessen en gravinnen werden door te huwen met verschillende landsheren.

Zijn zoon Robrecht III, die de bijnaam van Béthune via zijn moeder had gekregen, was nu gerechtigd tot bestuur van het land. Maar hij zat, samen met zijn gevangen broers en edelen, nog in de gevangenis als gevolg van de vredesonderhandelingen. Om vrij te komen moest hij eerst nog meer van zijn pluimen verliezen. Hij moest Rijsel, Douai, Orchies, en hun gebieden als pand geven voor een groot beloofd bedrag. Hierdoor ontstond een voortdurende oorlog tussen Frankrijk en Vlaanderen. Zo kwam Robrecht aan het bewind. Hij bestuurdde achttien jaar lang tot hij op ongeveer tachtigjarige leeftijd te Ieper stierf.

P 346

Hij had met zijn zoon Robrecht van Kassel afgesproken dat zijn kleinzoon Lodewijk⁹⁰ hem zonder moeilijkheden zou opvolgen. Deze Lodewijk was een zoon van zijn oudste zoon die in Parijs gestorven was. De voorwaarde voor Robrecht was dat die jaarlijks 10.000 oude ponden Parisis zou krijgen. Een pond Parisis was 22,5 stuivers waard, of nu maar tien stuivers. Naderhand gaf Lodewijk hem nog in eigendom Calais, Broekburg⁹¹, Bornem met de kasselrijen, Duinkerke, Grevelingen⁹² en nog andere kwartieren die hierdoor in het bezit van het geslacht van Luxemburg kwamen. Lodewijk I⁹³ volgde zijn grootvader in de regering op, met contracts- en huwelijksvoorwaarden, namelijk dat de kleinzoon zijn grootvader zou opvolgen als de zoon van de grootvader zelf overleed. Daarin hadden de grootvader, Robrecht en een tante toegestemd. De oudste tante⁹⁴ reageerde dat zij daarin niet toegestemd had. Zij pretendeerde de naaste verwante te zijn. Maar de zaak werd voorgelegd aan de pairs

⁹⁰ Lodewijk van Nevers.

⁹¹ Bourbourg.

⁹² Gravelines.

⁹³ Lodewijk I van Vlaanderen, Lodewijk van Nevers.

⁹⁴ De echtgenote van Lotharingen.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

van Frankrijk en nadat zij de zaak onderzocht hadden, werd Lodewijk graaf van Vlaanderen verklaard in 1300. Hij werd niet gewaardeerd omwille van zijn strenge bestuur. Hij hield niet veel van Vlaanderen. Daarom werd hij zes maanden lang gevangengehouden in Brugge, in Gent op het Gravensteen belegerd door Jacob van Artevelde, en gedwongen de ballingen kwijt te schelden, want het land werd zeer onrustig. De heerlijkheid van Beveren, Mechelen en Oudenburg werden aangekocht. Zeeland werd overgedragen aan graaf Willem van Henegouwen en Holland, opdat de Friezen paarden en koeien naar Vlaanderen zouden kunnen brengen. Op de hulding van Filips van Valois droeg hij⁹⁵ op de oude manier het zwaard. Lodewijk I sneuvelde in de veldslag bij Abbeville toen hij assistentie verleende tegen de Engelsen in 1346, nadat hij 24 jaar geregeerd had. Zijn zoon en erfgenaam Lodewijk II⁹⁶ was als zestienjarige mee ten oorlog getrokken met zijn vader, en vluchtte gewond naar Amiens.

Koning Edward van Engeland kwam als overwinnaar in het land en vroeg Lodewijk II ten huwelijk voor zijn dochter Elizabeth. Hij deed in 1346 een trouwbelofte te Sint-Winoksbergen en de bruiloft werd uitgesteld tot na Pasen. In het geheim raadde de Franse koning hem dit huwelijk af. Drie dagen voor de bestemde bruiloftsdag vluchtte hij weg uit Gent gevlucht (hoewel hij daar goed bewaakt werd). Hij deed alsof hij op jacht ging, maar vluchtte en zwom met een dapper paard over de Schelde met twee van zijn edelen. Hij zocht zijn toevlucht bij de koning in Parijs en maakte zichzelf een balling van zijn eigen land. Op aanraden van de koning trouwde hij in Vilvoorde met Margaretha, dochter van Hertog Jan van Brabant. Hierdoor raakte hij in ongenade in Vlaanderen en in Engeland. Zijn huwelijk zorgde niet voor een goede verstandhouding. De getergde Gentenaren namen de wapens tegen hem op. Nochtans veroverde hij Waals-Vlaanderen opnieuw en de graafschappen Artois en Bourgondië, erfdeel van zijn moeder. Artois was toen 170 jaar gescheiden van Vlaanderen geweest. Deze prins stelde een hoogbaljuw aan (die hij 'soeverein' noemde), en deed de allereerste gouden munt slaan. In Gent richtte hij het Palatijnse huis op. Zijn taak als drager van het zwaard vervulde hij⁹⁷ bij de kroning van Karel V tot koning van Frankrijk.

⁹⁵ Als pair van Frankrijk.

⁹⁶ Lodewijk van Male.

⁹⁷ Als pair van Frankrijk.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Hij overleed in 1387, in het 37e jaar van zijn regering en 50 jaar oud. Lodewijk II werd in Rijsel begraven. Hij een aantal bastaarden na en maar één wettige dochter als erfgename, Margaretha III. Zij werd in 1369 uitgehuwelijkt aan Filips de Stoute van Valois, hertog van Bourgondië. Deze liet de rekenkamer van Rijsel oprichten en was wel bemind van de bevolking. Hij was de voogd van Karel VI, koning van Frankrijk, de zoon van zijn broer. Hij overleed op reis naar Frankrijk in Halle in 1404. Hij had zelf (hoewel hij een machtig rijk bestuurd had omwille van de zoon van zijn broer) een overlast aan schulden. Zijn echtgenote Margaretha deed afstand van al zijn roerende goederen. Dit deed ze ceremonieel door in de aanwezigheid van een notaris, haar gordel met haar beurs en sleutels op de baar te leggen, zodat de lopende intrest zou ophouden. Ze stierf snel (een jaar na het overlijden van haar man), in haar 56e levensjaar en het 21e jaar van haar regering. Ze werd begraven bij haar vader in Rijsel, nadat ze voor het geslacht veel mooie kinderen had voorgebracht.

Na zijn moeders overlijden werd Jan van Bourgondië⁹⁸ ingehuldigd als landsheer in 1405. In Vlaanderen was hij een aangename prins (door zijn vriendelijkheid en zijn goedertierenheid). Hij verwierf voor de kooplui de vrije handel, zowel in Engeland als in Frankrijk, terwijl deze tegen elkaar oorlog voerden. Hij was de oorzaak van bloederige, langdurige oorlogen tussen Bourgondië en Frankrijk. De aanleiding was de moord op hertog Lodewijk van Orléans (de broer van koning Karel VI) omwille van bestuurskwesties en enkele andere oorzaken. Hierdoor ontstond er grote partijdigheid onder de favorieten van elke prins. De Parijzenaars hadden de heer van L'Isle-Adam met achthonderd paarden binnengelaten als hulp voor de Bourgondiërs. De gouverneur van Parijs bezette de molen en de Sint-Antoniuspoort en vluchtte met Karel, de dauphin, weg uit de stad. Maar de vijandschap tussen enerzijds de koning van Frankrijk en zijn zoon de dauphin, en hertog Jan van Bourgondië anderzijds, was niet eenvoudig om bij te leggen omwille van de voorzegde moord op de persoon van Lodewijk, hertog van Orléans, de broer van de koning. De hertog werd hiervan beschuldigd en bekende zelf de misdaad. Toch werd er vrede gesloten tussen de prinsen door bemiddeling van tussenpersonen, maar die hield niet lang stand. Want in hetzelfde jaar nog had de dauphin hem ontboden in Montereau-Fault-Yonne om samen te overleggen. Ze kwamen overeen dat het gesprek op de brug zou plaatsvinden, ieder vergezeld van tien man. De hertog vertrouwde op de vrede en had geen argwaan. Hij trof de dauphin aan op de afgesproken plaats.

⁹⁸ Jan zonder Vrees.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Toen een van de metgezellen van de dauphin, Tanneguy du Châtel, de hoge woorden van de hertog hoorde, sloeg hij onmiddellijk toe met een bijl die hij verborgen had. Hij sloeg de hertog de kin af en hij dat viel ter aarde. Maar toen hij weer opsprong om zijn geweer te trekken, overvielen en vermoordden de omstaanders hem. Ze gingen voort tot de dauphin sprak: "Ik denk dat hij genoeg heeft." Ze lieten hem zo liggen totdat hij met kousen en schoenen in de aarde geworpen werd. Dat gebeurde op 10 december 1419 in het 15e jaar van zijn bestuur tot grote droefenis van zijn gebieden. Het volgende jaar werd hij opgegraven en bij zijn vader begraven.

Zijn zoon Filips, bijgenaamd de Goede, was zeer bedroefd toen hij in Gent vernam dat zijn vader vermoord was. Hij werd hertog van Bourgondië, graaf van Vlaanderen, van Artois, enzovoort. Om zich te wreken voor de dood van zijn vader sloot hij een verbond met de koning van Engeland. Hij liet bovendien drie keer de dauphin oproepen om op korte termijn in Parijs te verschijnen, maar die weigerde. Dit deed hem verklaren dat de dauphin onwaardig was om zijn vader op te volgen. De hertog belegerde de stad van Montereau-Fault-Yonne, en nam ze in. Hij liet zijn vader opgraven en naar Dijon overbrengen, waar hij in het klooster van de Kartuziers werd begraven. Hertog Jan⁹⁹ had vijftien jaar lang over Vlaanderen geregeerd na de dood van zijn vader, Filips de Stoute. Frankrijk bevond zich in een triestige staat door deze wraakoorlog. Ze sleepte zestien jaar aan, tot er in 1435 te Atrecht vrede werd gesloten tijdens een Landdag en vergadering. Hier waren verschillende heren aanwezig die zowel de koning van Frankrijk als de koning van Engeland en de hertog van Bourgondië vertegenwoordigden. Veel heren en edellieden, zowel van Frankrijk als Nederland, vielen aan Filips voeten en smeekten hem uit naam van koning Karel de doodslag te willen vergeven. De moord was gebeurd door jeugdige onbedachtzaamheid en opgejut door slechte mensen. Ze zeiden dat hen hen diep pijnigde, maar datde schade onherstelbaar was. Na dit onderdanige verzoek weende hertog Filips bitter. Hij riep uit dat hij de misdaad vergaf door de dood en het lijden van Jezus Christus, en door het medelijden dat hij had met de Franse natie, en om gehoorzaam te zijn aan het Concilie van Bazel, de paus en alle christelijke prinsen, die waardig waren om dit te vragen en hem er eendrachtig toe aanmaanden. Hierop

⁹⁹ Jan zonder Vrees.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

werden verschillende voorwaarden overeengekomen. Onder andere werd er een kruis opgericht op de brug ter nagedachtenis en eer van zijn vader. De grenzen van zijn bestuur werden vergroot en er werden hem veel vrijheden toegezegd, veel graafschappen met alle koninklijke rechten en voordelen voor hem en overdraagbaar op zijn erfgenamen. Daarnaast kreeg hij de graafschappen Mâcon en Auxerre met hun aanhorigheden, de heerlijkheden van Saint-Gagnon, Bar-sur-Seine, Braye, Lucheux, de kasselrijen van Roye, Péronne en Mondidier, met alle steden, dorpen en heerlijkheden gelegen aan deze zijde van de Somme als Corbie, Amiens, Abbeville, het graafschap van Ponthieu tot aan de voorzegde rivier, met de steden Doullens, St.-Riquier, Crèvecœur, Arleux en Mortagne met alle bijhorende gebieden. En dit tot wanneer een zeker bedrag zou afgelost worden, zoals toen daar afgesproken was.

Door deze vrede werd de oorlog beëindigd. Filips was een machtige prins geworden, niet alleen door deze overeenkomst maar ook door aankoop en successie. Want van zijn vader had hij Vlaanderen, Artois en Mechelen geërfd. Van zijn neef graaf Jan¹⁰⁰, die kinderloos gestorven was, kocht hij het graafschap Namen. Hij nam als losgeld Calais met de kasselrij van prins Bari Renato, en in 1430 erfde hij bij het overlijden van zijn oom Filips¹⁰¹ het hertogdom Brabant, Limburg en het Land van Overmaas, met het markgraafschap van het Heilige Roomse Rijk, met toestemming van de Staten van Brabant. Zijn moeder, weduwe Margaretha van Beieren, Henegouwen en Holland, verzette zich hiertegen. Zij stond immers een familiegraad dichter tot de overledene. Maar zij moest toegeven wegens de bepaling van Jan¹⁰², vader van Filips, die de erfenis van zijn grootmoeder overgelaten had aan zijn jongere broer Antoon op voorwaarde dat de gebieden zouden terugkeren naar zijn nazaten als Antoon kinderloos bleef. In 1436 erfde Filips ook Henegouwen, Holland en Zeeland met Friesland van Jacoba¹⁰³, die was overleden zonder kinderen. Het hertogdom Luxemburg kwam onder zijn hoede bij het overlijden van hertogin Isabella¹⁰⁴, deels door contract en deels door aankoop, en tot ongenoegen van anderen die pretendeerden rechten te hebben op het gebied.

¹⁰⁰ Jan van Namen.

¹⁰¹ Filips van Saint-Pol; zoon van de broer van Jan zonder Vrees, Antoon van Bourgondië. Zie hoofdstuk 'Rechten van Brabant'.

¹⁰² Jan zonder Vrees.

¹⁰³ Jacoba van Beieren.

¹⁰⁴ Elisabeth von Görlitz.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Zo kwamen veel provincies onder één hoofd en één bestuur, verheugd omdat ze een goede herder hadden die acht sloeg op zijn kudde en die hen beminde, en die zijn voorstanders goede gunsten toekende. Op de bruiloft te Brugge met zijn derde echtgenote, Isabella van Portugal, stelde hij de Orde van het Gulden Vlies in. De auteur heeft de details hiervan besproken in de beschrijving van Antwerpen. Zo vergat deze Prins alle oude haat en onderhield hij goede vriendschappen met alle edelen. Hij verstreekte hulp aan diegenen die erom verzochten. Toen Lodewijk de dauphin (later koning) en zijn echtgenote vluchtten voor Lodewijks vader, ving Filips hen op en onderhield hen. Na de dood van zijn vader hielp Filips Lodewijk op de koninklijke troon, hoewel hij dit naderhand weinig indachtig is geweest.

Zijn eigen liefde voor zijn onderdanen was groot, maar zijn zoon haatte hen. Verbitterd vertrok de zoon, maar de vader weigerde hem geen vergiffenis toen hij er om verzocht. Toen Filips op zijn sterfbed lag, kwam zijn zoon met gebogen knieën vergiffenis voor zijn misdaden vragen. Hij kon niet meer spreken, maar toonde zijn liefde voor zijn zoon en gaf hem zijn vaderlijke zegen. De zoon sloot de ogen van zijn vader te Brugge in 1467, toen die 71 jaar was en 48 jaar bestuurd had.

Na de dood zijn vader erfde Karel (bijgenaamd de Stoute) als enige wettige zoon van zijn vader alle heerlijkheden. Karel stond overal in hoog aanzien en werd geëerd. Hij werd met de machtigsten vergeleken en was de eer van het huis van Bourgondië. Maar die eer ging verloren door zijn dood toen hij bij Nancy werd verslagen door diegene wiens heer hij (met alle gemak) had moeten zijn. Maar door hoogmoed wilde hij deze bestrijden, waardoor hij verslagen werd. Zijn enige dochter Maria¹⁰⁵ raakte in grote moeilijkheden. In haar tegenspoed werd ze verlaten door hen die in voorspoedige tijden de hulp van haar vader genoten hadden.

P 348

Koning Lodewijk verbrak het bestand dat negen jaar eerder met haar vader was afgesloten en overviel haar. De bevolking kwam in opstand. Haar bruidegom Maximiliaan kon die niet bedwingen. Hij werd gedwongen om te vertrekken na het overlijden van zijn echtgenote en moest zijn kinderen onder voogdij achterlaten.

¹⁰⁵ Maria van Bourgondië.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

Zijn zoon Filips was geboren in Brugge en naar zijn moeders grootvader genoemd. Deze Filips was zeventien jaar oud toen hij als landsheer werd erkend en uit zijn naam edicten werden gemaakt. Toen hij twintig werd, werd hij in Gent ingehuldigd. Hij was een mooie jongeling, zedig en bescheiden, zodat hij Filips de Schone werd genoemd en ten huwelijk werd gegeven aan de dochter¹⁰⁶ van Ferdinand en Isabella, koningspaar van Castilië. Toen haar oudere broer Juan zonder kinderen overleed, en haar oudste zuster die getrouwd was met Emanuel de koning van Portugal zonder kinderen overleed, werd Filips door zijn echtgenote koning van Castilië, van Leon en van Granada in 1505. Maar hij regeerde niet lang: op 27 september 1506 is hij onverwacht gestorven (heel waarschijnlijk vergiftigd) in Burgos in Castilië. Hij was 28 jaar oud. Zijn hart werd meegenomen en begraven in Jeruzalem naast het hart van zijn grootvader, de hertog van Bourgondië; zijn ingewanden werden naar Brugge in Vlaanderen gebracht en zijn lichaam begraven in een kartuizersklooster, Miraflores genaamd, op een berg buiten de stad Burgos. Zijn vader en schoonvader die nog leefden, werden goede voogden voor de jonge weeskinderen genaamd Leonora, Karel, Ferdinand, Isabella en Maria. Nog na zijn overlijden werd Catharina geboren.

Zijn echtgenote¹⁰⁷ overleefde als weduwe tot 1555 en overleed als zeventigjarige.

Haar zoon Karel, die in Gent geboren was, werd in 1515 ingehuldigd als landsheer van de provincies. Een jaar later werd hij koning van Spanje gekroond. In 1519 werd hij door de keurvorsten van Duitsland tot keizer verkozen. In 1521 maakte hij Doornik opnieuw afhandig van de Fransen, en in het jaar 1525 werd in zijn naam de koning van Frankrijk gevangengenomen bij Pavia. Hierdoor veroverde hij veel van datgene dat zijn voorouders ontnomen was. Ook mede uit zijn naam werd Rome in 1527 ingenomen en geplunderd. Door aankoop en overeenkomsten vermeerderde hij de provincies tot zeventien in totaal. In 1520 werd hij tot keizer te Aken gehuldigd, en in 1530 door Paus Clemens VII te Bologna gekroond. In 1532 heeft hij de grote Turk doen vluchten. In West-Indië kreeg hij veel eilanden onder zijn gebied. In Afrika nam hij in 1535 de stad Tunis in. In Duitsland bood hij tegenstand tegen de protestanten en liet hij de hertog van Saksen en de landgraaf van Hessen in hechtenis nemen. Terwaan werd in 1553 volledig verwoest.

¹⁰⁶ Johanna van Castilië, de Waanzinnige.

¹⁰⁷ Johanna van Castilië, de Waanzinnige.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348

In 1556 stond hij het bestuur van de landen af aan zijn zoon Filips. Hij trok zich terug, deed afstand van het keizerrijk, en vertrok naar Spanje. Daar is hij in 1558 overleden, 58 jaar oud, en begraven in het Escoriaal. Hij liet zijn enige zoon Filips achter, en diens zussen Maria en Johanna.

Filips werd ingehuldigd als koning van Spanje en landsheer van de hertogdommen, graafschappen en heerlijkheden in alle oorden. Onder zijn gebied had hij achttien koninkrijken, die vroeger verdeeld waren onder verschillende koningen en veel hertogdommen en graafschappen in Europa, en daarbuiten nog gebieden in Indië. Hij stierf in het Escoriaal in Spanje op 13 september 1598. Daarvoor had hij de Nederlanden overgedragen aan zijn oudste dochter Isabella Clara Eugenia, geboren uit een dochter van de koning van Frankrijk¹⁰⁸ met toestemming van haar enige broer¹⁰⁹, de enige zoon van koning Filips, geboren uit zijn huwelijk met de dochter¹¹⁰ van zijn zus¹¹¹, die echtgenote was van keizer Maximiliaan¹¹². Deze overdracht gebeurde op 6 mei 1598 met veel voorwaarden, zoals dat ze zou trouwen met de aartshertog Albrecht van Oostenrijk, de jongste zoon van keizer Maximiliaan en jongste broer van keizer Rudolf, en nog andere voorwaarden waardoor de Nederlanden niet geheel van Spanje zouden afgesneden worden, maar eerder als een leen van Spanje zouden blijven. Om dit huwelijk te volbrengen heeft aartshertog Albrecht zijn kardinaalshoed afgelegd. Hij vertrok in maart 1599 naar Spanje en nam de dochter van aartshertog Karel van Oostenrijk mee om te trouwen met de jonge koning van Spanje, Filips III.]

¹⁰⁸ Elisabeth van Valois.

¹⁰⁹ Filips III.

¹¹⁰ Anna van Oostenrijk.

¹¹¹ Maria van Spanje.

¹¹² Maximiliaan II.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Saint-Omer, p. 339-348